

DELBESLUT

Datum

2016 -07- 0 6

Dnr

3249-16-21

Aktbilaga 6

IFRÅGASATT ÖVERTRÄDELSE AV DET REPRESSALIEFÖRBUD SOM ANSES FÖLJA AV 2 KAP. 1 § REGERINGSFORMEN; NU FRÅGA OM DET FINNS SKÅL ATT INLEDA FÖRUNDERSÖKNING

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern inleder inte förundersökning.

Ärendet

Justitiekanslern har tagit emot en anmälan från organisationen Academic Rights Watch med anledning av att vissa åtgärder uppges ha vidtagits mot en professor vid Uppsala universitet. I sin anmälan anger organisationen bl.a. följande.

Ärendet gäller en professor vid Uppsala universitet som i februari 2016 fick en skriftlig bekräftelse av en muntlig erinran som hade lämnats några veckor tidigare. Skrivelsen var undertecknad av en dekan vid universitetet. Redan i juni 2013 hade professorn fått ett arbetsgivarbeslut med ett liknande innehåll. Det beslutet hade undertecknats av en prefekt vid universitetet. I båda skrivelserna anmärks det på kritiska uttalanden som professorn har riktat mot universitetet och båda skrivelserna avslutas med hot om uppsägning.

Till skillnad mot vad som hävdas i skrivelserna har professorns kritik varit sakligt motiverad, adekvat och återhållen. Skrivelserna innehåller dessutom felaktigheter vad gäller en professors arbetsuppgifter. Det anges bl.a. att professorn har åsidosatt sina åtaganden i tjänsten genom att involvera sig i vissa administrativa frågor. Detta måste förstås som att professorn förbjuds att kritisera administrativa beslut. Skrivelserna kan inte uppfattas på annat sätt än som försök att under hot om avskedande inskränka professorns yttrandefrihet enligt 2 kap. 1 § regeringsformen. Mot denna bakgrund bör Justitiekanslern uppmana Uppsala universitet att ogiltigförklara de aktuella skrivelserna. Justitiekanslern bör också utreda om dekanen och prefekten har gjort sig skyldiga till otillåten inskränkning av yttrandefriheten och otillåten repressalieåtgärd. Förundersökning om brott bör alltså inledas.

Justitiekanslerns bedömning

Justitiekanslern tar i detta beslut ställning till om det finns skäl att inleda förundersökning om brott med anledning av uppgifterna i anmälan.

Jag konstaterar inledningsvis att åtgärderna mot den aktuella professorn, såvitt framgår av anmälan, har sin grund i skrivelser och e-postmeddelanden som professorn har skickat internt inom universitetet. Åtgärderna kan mot den bakgrunden inte uppfattas ha haft sin grund i att professorn lämnat uppgifter till medier eller på annat sätt utnyttjat sina rättigheter enligt tryckfrihetsförordningen (TF) eller yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Det kan därmed inte föreligga något brott mot det s.k. repressalieförbudet enligt TF eller YGL eller mot någon annan bestämmelse i dessa grundlagar. Justitiekanslern, som är åklagare på tryck- och yttrandefrihetens område, kan därför inte inleda förundersökning med anledning av misstanke om tryck- eller yttrandefrihetsbrott.

Även om det inte föreligger något brott enligt TF eller YGL är en utgångspunkt i den grundlagsfästa rätten till yttrandefrihet att en offentligt anställd person har rätt att framföra kritik mot förhållanden som rör arbetet utan risk att utsättas för repressalier. Detta följer närmast av 2 kap. 1 § regeringsformen, där det anges att var och en gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet, dvs. frihet att i bl.a. tal och skrift meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Ett allmänt repressalieförbud gäller alltså även utanför TF:s och YGL:s områden (jfr JO 2010/11 s. 605 och Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, andra uppl., s. 143 ff.).

Vid en överträdelse av detta allmänna repressalieförbud kan Justitiekanslern i vissa fall ha anledning att uttala sig, eller ytterst väcka åtal för tjänstefel, inom ramen för sin tillsynsverksamhet. För att en överträdelse ska vara straffbar som tjänstefel gäller dock, som en av flera förutsättningar, att överträdelsen ska ha skett vid myndighetsutövning. Myndighetsutövning anses inte föreligga när det allmänna uppträder i egenskap av arbetsgivare och på civilrättslig grund beslutar om t.ex. uppsägning eller avskedande. Med hänsyn till denna reglering finner Justitiekanslern, på grundval av det som framkommit i ärendet, inte skäl att inleda förundersökning om tjänstefel eller något annat brott.

Uppgifterna i anmälan utgör emellertid skäl för att inom ramen för Justitiekanslerns tillsynsverksamhet låta utreda om de åtgärder som har vidtagits mot professorn kan stå i strid med den rätt att fritt uttrycka sig och det allmänna förbud mot repressalier som anses följa av 2 kap. 1 § regeringsformen. Anmälan kommer därför att remitteras till Uppsala universitet som ska yttra sig i den frågan.

För tydlighetens skull bör det redan nu klargöras att Justitiekanslern inte kan uppmana någon myndighet eller ett universitet att återkalla skrivelser eller ändra beslut.

Ärendet har föredragits av kammarrättsassessorn Johan Jansson.

Anna Skarhed

Exp. till:
Anmälares
Uppsala universitet, Box 256, 751 05 Uppsala